Teologia Eseo: Recenzo kaj Rebato de la Libroj de Profesoro 李雅明 (Li Yaming)

神學論文：評論與反駁李雅明教授之著作

- Frank Leo 劉宗唐 משה הלוי *Φραγκίσκος Μωυσῆς Λευϊτάκης*
משה לוין (לעווין)

Enkonduko 引言

Profesoro 李雅明 (Li Yaming), emerita profesoro de fiziko ĉe la Nacia Tsinghua-Universitato de Tajvano, publikigis serion da libroj kritikantaj la kristanan religion, inter kiuj troviĝas «我看基督教：一個知識份子的省思» (Mi Rigardas Kristanismon: Reflektado de Intelektulo) kaj «出埃及：歷史還是神話？» (Eksodo: Historio aŭ Mito?). Kvankam li estas elstara fizikisto, lia kompetenteco pri biblia lingvistiko, antikva Proksim-Orienta arkeologio kaj Novtestamenta greka filologio estas lamentinde mankhava. Ĉi tiu eseo ekzamenos liajn ĉefajn argumentojn kontraŭ kristanismo kaj rebatos ilin per bibliaj rimedoj, originala-lingvaj tekstoj kaj akademia klerularo.

李雅明教授是臺灣國立清華大學物理學榮休教授，他出版了一系列批判基督教的著作，包括《我看基督教：一個知識份子的省思》及《出埃及：歷史還是神話？》。儘管他是一位傑出的物理學家，但他在聖經語言學、古代近東考古學以及新約希臘文文獻學方面的能力明顯不足。本文將檢視他對基督教的主要挑戰論點，並以聖經資源、原文經文及學術研究加以回應與反駁。

I. Ĉefaj Defioj Proponitaj de 李雅明

壹、李雅明所提出的主要挑戰

1. La Akuzo: Jesuo Malrespektis Sian Patrinon per Nomi Ŝin "Virino"

（一）指控：耶穌稱呼母親為「婦人」是不敬

Unu el la plej superficialaj argumentoj de 李雅明 estas lia aserto ke kiam Jesuo nomis sian patrinon "virino" (婦人), tio elmontras malrespekton, malĝentilon, aŭ eĉ moralajn difektojn en la karaktero de Jesuo. Ĉi tiu akuzo fontas el profunda malkompreno de la originala lingvo de la teksto.

李雅明最為膚淺的論點之一，是他斷言耶穌稱呼母親為「婦人」表現出不敬、無禮，甚至暴露了耶穌品格中的道德缺陷。這項指控源於他對經文原文語言的深層誤解。

2. La Aserto: La Eksodo Estas Mito, Ne Historio

（二）宣稱：出埃及是神話而非歷史

En sia libro «出埃及：歷史還是神話？», 李雅明 argumentas ke la Eksodo-rakonto havas neniun arkeologian subtenon, ke neniu ekster-biblia dokumento atestas pri ĝi, kaj ke ĝi estas simple mitologia kreado de antikvaj hebreoj.

在《出埃及：歷史還是神話？》一書中，李雅明論稱出埃及記事毫無考古學支持，沒有任何聖經以外的文獻可以印證，不過是古代希伯來人的神話創作。

3. Pliaj Argumentoj

（三）其他論點

Li ankaŭ argumentas ke: (a) la Malnova Testamento estis skribita dum pluraj jarcentoj kaj ŝanĝiĝis dum kopiado; (b) la rakontoj de Genezo kontraŭdiras natursciencon; (c) la historio de Saul, David, kaj Salomono mankas ekster-bibliajn pruvojn; kaj (d) kristanismo minacas tradician ĉinan kulturon.

他還論稱：(a) 舊約聖經是歷經數百年寫成，在抄寫過程中已發生變化；(b) 創世記的敘述違反自然科學；(c) 掃羅、大衛、所羅門的歷史缺乏聖經以外的證據；(d) 基督教威脅中國傳統文化。

II. Rebato: La Vorto "Virino" (Γύναι) en la Buŝo de Jesuo

貳、反駁：耶穌口中的「婦人」(Γύναι)

A. La Greka Teksto 希臘文經文

La decida pasaĝo troviĝas en la Evangelio laŭ Johano 2:4. La Koina Greka teksto legas:

關鍵經文見於《約翰福音》2:4。通用希臘文（Koine Greek）經文如下：

λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου.

Transliterado / 轉寫: legei autē ho Iēsous: ti emoi kai soi, gynai? oupō hēkei hē hōra mou.

Traduko / 翻譯: Jesuo diris al ŝi: „Kio estas al mi kaj al vi, virino? Mia horo ankoraŭ ne venis." （耶穌對她說：「婦人，我與妳有何相干？我的時候還沒有到。」）

La centra vorto ĉi tie estas **γύναι** (*gynai*), kiu estas la vokativa formo de **γυνή** (*gynē*, "virino"). Profesoro 李雅明 misinterpretas ĉi tiun vorton kiel insulton, sed tio estas lingvistike netenebla.

這裡的核心用詞是 **γύναι** (*gynai*)，即 **γυνή** (*gynē*，「女人」) 的呼格形式。李雅明教授將此詞誤解為侮辱，但這在語言學上是站不住腳的。

B. Atesto de Gravaj Leksikografoj 重要辭典學者的證言

1. BDAG (Bauer-Danker-Arndt-Gingrich) — Unu el la plej aŭtoritataj leksikonoj por Novtestamenta Greka — klare diras:

1. BDAG（**鮑爾-丹克-阿恩特-金里奇詞典**）——新約希臘文最權威的辭典之一——明確指出：

"Die Vokativform γύναι ist keineswegs eine respektlose Anredeform."

Transliterado / 轉寫: "Di Vokativform gynai ist kainesveks aine respektloze Anredeform."

Traduko / 翻譯: „La vokativa formo γύναι neniel estas malrespekta alparolformo." （「呼格形式 γύναι 絕非不敬的稱呼方式。」）

2. Liddell-Scott-Jones (LSJ) — La ampleksa leksikono de antikva greka klarigas:

2. 利德爾**-**斯科特**-**瓊斯辭典 **(LSJ)** ——古典希臘文最詳盡的辭典說明：

"γυνή … voc., as a term of respect and affection, mistress, lady, E. Med. 290, Theoc. 15.12."

Traduko / 翻譯: „γυνή … vokativo, kiel termino de respekto kaj amo, sinjorino, damno, [ekzemploj el] Eŭripido, Medea 290, Teokrito 15.12." （「γυνή ……呼格，作為尊敬和親愛的稱謂，女主人、夫人，見於歐里庇得斯《美狄亞》290行、忒奧克里圖斯15.12。」）

3. Eleanor Dickey (Oxford, 1996, *Greek Forms of Address from Herodotus to Lucian*) konkludas ke γύναι havas **neŭtralan** valoron — ĝi estas nek ĝentila nek malĝentila, sed ĝenerale aplikebla al iu ajn plenkreska virino. Dickey notas:

3. 迪基 **(Eleanor Dickey)**（牛津大學，1996年，《從赫羅多圖斯到盧奇安的希臘文稱謂形式》）得出結論：γύναι 具有中性價值——既非禮貌亦非無禮，而是普遍適用於任何成年女性的稱呼。迪基指出：

> "The opinion that γύναι is a term of respect or affection seems to be more polite than the evidence warrants."
>
> *Traduko /* 翻譯*: „La opinio ke γύναι estas termino de respekto aŭ amo ŝajnas pli ĝentila ol la pruvoj pravigas."* （「認為 γύναι 是尊敬或親愛之辭的意見，似乎比證據所能支持的更為客氣。」）

Tamen, la ŝlosila punkto estas: **ĝi neniel estas insulto**. Ĝi estas neŭtrala adreso, ne degradado.

然而，關鍵要點是：**γύναι** 絕非侮辱。這是中性的稱呼方式，而非貶低。

C. La Siria (Peŝita) Teksto 敘利亞文（別西大）經文

La Peŝita (ܦܫܝܛܬܐ), la antikva siria traduko de la Biblio, donas al ni proksiman ateston pri kiel la aramea-parolanta komunumo komprenis ĉi tiun vorton. En Johano 2:4, la Peŝita legas:

別西大譯本（ܦܫܝܛܬܐ），即聖經的古敘利亞文譯本，為我們提供了亞蘭語社群如何理解此詞的近距離見證。在《約翰福音》2:4，別西大譯本如下：

> ܐܵܡܲܪ ܠܵܗ ܝܸܫܘܿܥ ܡܵܐ ܠܝܼ ܘܠܹܟܝܼ ܐܲܢ݈ܬ݁ܬ݂ܵܐ ܠܵܐ ܥܕܲܟ݁ܝܼܠ ܐܸܬ݂ܵܬ݂ ܫܵܥܬ݂ܝܼ
>
> *Transliterado /* 轉寫*: ʾāmar lāh Yešūʿ mā lī wlēḵī ʾatṯā lā ʿḏaḵīl ʾeṯāṯ šāʿaṯī*
>
> *Traduko /* 翻譯*: „Jesuo diris al ŝi: Kio [estas] al mi kaj al vi, virino? Ankoraŭ ne venis mia horo."* （「耶穌對她說：我與妳有何相干，女人？我的時候尚未到。」）

La siria vorto uzita ĉi tie estas ܐܲܢ݈ܬ݁ܬ݂ܵܐ (*ʾattṯā / anttat*), kiu signifas "virino" aŭ "edzino." Laŭ la aramea-hebreista Chaim Bentorah:

此處使用的敘利亞文用詞是 ܐܲܢ݈ܬ݁ܬ݂ܵܐ (*ʾattṯā / anttat*)，意為「女人」或「妻子」。根據亞蘭文-希伯來文學者 Chaim Bentorah 的研究：

> "In the Aramaic, Jesus is not calling his mother in a harsh tone. He uses the word *ʾanath*. In that culture, by calling His mother *ʾanath* in Aramaic He was really showing a sign of respect. … We can only say that it is a tender, respectful response."
>
> *Traduko /* 翻譯*: „En la aramea, Jesuo ne vokas sian patrinon per malĝentila tono. Li uzas la vorton ʾanath. En tiu kulturo, nomi sian patrinon ʾanath en la aramea estis vere montri signon de respekto. … Ni povas nur diri ke ĝi estas tenera, respektoplena respondo."* （「在亞蘭語中，耶穌並非以嚴厲的語氣稱呼母親。他使用

了 ʾ*anath* 這個詞。在當時的文化中，以亞蘭語稱呼母親 ʾ*anath* 實際上是表達敬意的標誌……我們只能說這是一個溫柔、恭敬的回應。」）

Bentorah klarigas ke la plena aramea frazo estus: *"mā lī valakī ʾamath"* — laŭlitere "Kion por kaj al vi, kara virino." Ĉi tio estas multe pli milda ol la angla traduko "Woman, what have I to do with thee?" sugestas.

Bentorah 解釋完整的亞蘭語句為：*"mā lī valakī ʾamath"*——字面意思是「為何，和妳，親愛的女人。」這比英文翻譯 "Woman, what have I to do with thee?"（婦人，我與你何干？）所暗示的語氣溫和得多。

D. Antikva Greka Paralelo: Homero 古典希臘文的平行用例：荷馬

En la antikva greka literaturo, la vokativa formo γύναι estas uzata eĉ en la plej respektoplenaj kuntekstoj. En Homero, Odiseo alparolas sian fidelan edzinon Penelope precize per ĉi tiu vorto, sen ia ajn signo de malrespekto. La vorto funkcias kiel la normala maniero alparoli virinon en antikva greka societo.

在古典希臘文學中，呼格形式 γύναι 甚至用於最尊敬的語境。在荷馬史詩中，奧德修斯正是用這個詞稱呼他忠貞的妻子潘涅洛佩，毫無不敬之意。這個詞在古希臘社會中是稱呼女性的正常方式。

E. Jesuo Uzas la Saman Vorton en Aliaj Kuntekstoj de Laŭdo

耶穌在其他讚揚語境中使用同一詞彙

Se γύναι estus insulto, ni devus klarigi kial Jesuo uzas ĝin en situacioj de klara laŭdo:

若 γύναι 是侮辱之辭，我們就必須解釋為何耶穌在明確讚揚的場合也使用此詞：

Mateo 15:28 (al la Kanaana virino):

馬太福音 **15:28**（對迦南婦人）：

> **ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις**
>
> *Transliterado /* 轉寫*: ō gynai, megalē sou hē pistis*
>
> *Traduko /* 翻譯*: „Ho virino, granda estas via fido!"*（「婦人，妳的信心是大的！」）

Ĉi tie Jesuo laŭdas ŝian fidon — klare ne insulto. La sama vorto, la sama tono.

這裡耶穌稱讚她的信心——顯然不是侮辱。同一個詞，同一個語調。

Johano 19:26 (ĉe la kruco):

約翰福音 **19:26**（在十字架上）：

> **Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου.**
>
> Peŝita: ܐܢܬܬܐ ܗܐ ܒܪܟܝ
>
> *Transliterado (Greka) /* 轉寫（希臘文）*: Gynai, ide ho huios sou.*
>
> *Transliterado (Siria) /* 轉寫（敘利亞文）*: ʾattṯā hā brēḵī*
>
> *Traduko /* 翻譯*: „Virino, jen via filo."* （「婦人，看，你的兒子！」）

Ĉe la kruco, suferante neimageble, Jesuo zorgas pri la bonstato de sia patrino — ĉi tio estas ĝuste la malo de malrespekto. Li komisiis la amatan disĉiplon zorgi pri ŝi. Se "virino" estus insulto, ĉi tiu sceno estus absurda.

在十字架上，承受難以想像的苦楚之際，耶穌仍然關心母親的安康——這恰恰是不敬的反面。他委託所愛的門徒照顧她。若「婦人」是侮辱之辭，這整個場景就荒謬了。

F. Teologia Signifo: "Virino" kiel Titolo, Ne Insulto

神學意義：「婦人」作為稱號而非侮辱

Multaj bibliaj komentistoj notas ke la uzo de "Virino" (γύναι) en la Evangelio laŭ Johano havas teologian signifon rilate al Genezo 3:15. Jesuo nomas sian patrinon "Virino" por konekti ŝin al la promeso de la "semo de la virino" kiu dispremados la kapon de la serpento.

許多聖經註釋家指出，「婦人」(γύναι) 在約翰福音中的使用具有與創世記 3:15 相關的神學意義。耶穌稱呼母親為「婦人」，是為了將她與「女人的後裔」要踐踏蛇頭的應許相連結。

La hebrea teksto de Genezo 3:15 legas:

創世記 3:15 的希伯來文經文如下：

> **וְאֵיבָה ׀ אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב**
>
> *Transliterado /* 轉寫*: wəʾēḇāh ʾāšîṯ bēnəḵā ûḇēn hāʾiššāh ûḇēn zarʿăḵā ûḇēn zarʿāh hûʾ yəšûp̄əḵā rōʾš wəʾattāh təšûp̄ennû ʿāqēḇ*
>
> *Traduko /* 翻譯*: „Kaj mi metos malamikecon inter vi kaj inter la VIRINO, kaj inter via semo kaj inter ŝia semo; ĝi disfraplados vian kapon, kaj vi frapados ĝian kalkanon."* （「我又要叫你和女人彼此為仇；你的後裔和女人的後裔也彼此為仇。女人的後裔要傷你的頭，你要傷他的腳跟。」）

La Septuaginta (LXX) tradukas:

七十士譯本 (LXX) 翻譯為：

καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός

Transliterado / 轉寫: kai echthran thēsō ana meson sou kai ana meson tēs gynaikos

Traduko / 翻譯: „Kaj mi metos malamikecon inter vi kaj inter la virino …" (「我要在你和女人中間設立仇恨……」)

La ŝlosilvorto en la hebrea estas **הָאִשָּׁה** (*hāʾiššāh*, "la virino"), tradukita en la LXX per **τῆς γυναικός** (*tēs gynaikos*) — la ĝenitiva formo de la sama vorto **γυνή** kiun Jesuo uzas por alparoli sian patrinon. Ĉi tio estas intenca teologia konekto de la evangeliisto, ne insulto.

希伯來文的關鍵詞是 **הָאִשָּׁה** (*hāʾiššāh*, 「那女人」), 七十士譯本譯為 **τῆς γυναικός** (*tēs gynaikos*)——正是耶穌用來稱呼母親的同一個詞 **γυνή** 的屬格形式。這是福音書作者有意為之的神學連結, 而非侮辱。

G. Konklude: La Eraro de 李雅明

結論:李雅明的錯誤

La eraro de 李雅明 estas triobla:

李雅明的錯誤是三重的:

1. **Lingvistika eraro** (語言學錯誤): Li juĝas antikvan grekan laŭ moderna ĉina (aŭ angla) normo. Voki virinon "婦人" en moderna ĉina sonas malĝentile; sed γύναι en la antikva greka kaj ʾattṯā en la aramea ne havas tiun negativan konotacion.

   他以現代中文(或英文)的標準來判斷古希臘語。在現代中文裡稱呼女性為「婦人」聽起來不禮貌;但古希臘語的 γύναι 和亞蘭語的 ʾattṯā 並不具有那種負面含義。

2. **Kultura eraro** (文化錯誤): Li ne konsideras la greko-romanan kaj semidan kulturon de la 1-a jarcento, kie tiu alparolo estis perfekte normala.

   他未考慮第一世紀希臘羅馬及閃族文化, 在當時這種稱呼是完全正常的。

3. **Teologia eraro** (神學錯誤): Li ignoras la profundan teologian signifon de la vorto "Virino" kiel aludo al Genezo 3:15 kaj la rolo de Maria kiel la "Nova Ĥava."

   他忽略了「婦人」一詞深刻的神學意義——作為對創世記 3:15 的暗示以及馬利亞作為「新夏娃」的角色。

III. Rebato: La Historio de la Eksodo

叁、反駁：出埃及的歷史性

A. La Aserto de 李雅明 李雅明的主張

李雅明 argumentas ke: (1) neniu ekster-biblia pruvo subtenas la Eksodon; (2) arkeologio silentas; (3) do la Eksodo estas mito. Ĉi tiu argumento estis jam plurfoje refutita de eminentaj arkeologoj kaj egiptologoj.

李雅明論稱：(1) 沒有聖經以外的證據支持出埃及；(2) 考古學沉默；(3) 因此出埃及是神話。這一論點已被著名考古學家和埃及學家多次反駁。

B. Arkeologia Evidentaro 考古學證據

1. La Papiruso Brooklyn 35.1446 (布魯克林紙莎草 35.1446)

Ĉi tiu dokumento el la 17-a jarcento a.K. enhavas nomojn de pli ol 30 semidaj sklavoj en Egipto, inter kiuj troviĝas bibliaj nomoj kiel **Šifra** (שִׁפְרָה, *Šip̄rāh*, vidu Eksodo 1:15), ʿ**Aqoba/Jakob** (יַעֲקֹב, *Yaʿăqōḇ*) kaj **Ašer** (אָשֵׁר, *ʾĀšēr*). Ĉi tio pruvas la ĉeeston de hebreoj en Egipto ĝuste en la antaŭ-Eksoda periodo.

此文獻來自公元前17世紀，包含30多位閃族奴隸在埃及的名字，其中有聖經人名如 示法 (שִׁפְרָה, *Šip̄rāh*, 見出埃及記 1:15)、雅各 (יַעֲקֹב, *Yaʿăqōḇ*) 和 亞設 (אָשֵׁר, *ʾĀšēr*)。這證明了希伯來人在出埃及之前就已存在於埃及。

2. La Stelo de Merneptah (麥倫普塔石碑, ĉ. 1208 a.K.)

Ĉi tiu egipta inskripciaro mencias "Israelo" kiel popolo en Kanaano en la malfrua 13-a jarcento a.K.:

此埃及碑文在公元前13世紀末期提到「以色列」作為迦南的一個民族：

> "Israel is laid waste, his seed is not."

Ĉi tio pruvas ke Israelo jam ekzistis kiel rekonita popolo en Kanaano antaŭ la fino de la 13-a jarcento a.K. — kio postulas antaŭan periodon de ekzisto, kongruantan kun la post-Eksoda tempo.

這證明以色列在公元前13世紀末已作為公認的民族存在於迦南——這需要一段先前的存在時期，與出埃及之後的時代相吻合。

3. La "Nomadoj de Jahve" Inskripcioj (「雅威的遊牧民」銘文, Soleb-Templo de Amenhotep III, ĉ. 1400 a.K.)

Du egiptaj insrkipcioj en la templo de Soleb mencias **"la teron de la Šasu (nomadoj) de yhwA"** — referante al nomadoj kiuj adoris Jahve-on, la Dion de Israelo. Ĉi tio estas ekster-biblia

atesto ke ekzistis grupo adoranta Jahve-on en la dezerta regiono inter Egipto kaj Kanaano ĉirkaŭ la tempo kiam la biblia rakonto lokigas la vagadon de la izraelidoj en la dezerto.

索列布神廟中阿蒙霍特普三世時代的兩則埃及銘文提到了**「拜雅威的沙蘇(遊牧民)之地」**——指的是敬拜雅威(以色列的上帝)的遊牧民。這是聖經以外的見證，證明在聖經記載以色列人在曠野漂流的時期前後，確實有一群敬拜雅威的人存在於埃及和迦南之間的沙漠地區。

4. La Amarna-Leteroj (阿瑪爾納書信, ĉ. 1350 a.K.)

Ĉi tiuj kuneformaj tabuletoj, korespondado de kanaanaj reĝoj al la faraono, mencias la **Ḫabiru** — eksteran grupon kiu militas kaj kaptas urbojn. Multaj akademiuloj konektas ilin al la hebreoj.

這些楔形文字泥板——迦南諸王與法老的通信——提到了 **Ḫabiru**——一個正在作戰並奪取城市的外來群體。許多學者將他們與希伯來人聯繫起來。

5. La Detruo de Jeriĥo (耶利哥的毀滅, ĉ. 1400 a.K.)

Arkeologia evidentaro ĉe Jeriĥo montras masivan fajrodetruon, falintan murojn, mankon de prirabado, kaj longan forlason ĉirkaŭ 1400 a.K. — precize kongruante kun la biblia kronologio de la konkero.

耶利哥的考古證據顯示大規模火災毀滅、城牆倒塌、未被掠奪，以及約公元前1400年的長期廢棄——精確符合聖經所記征服行動的年代。

C. La Atesto de Eminentaj Akademiuloj 權威學者的見證

Kenneth A. Kitchen (1932–2025), eminenta brita egiptologisto, en sia ampleksa verko *On the Reliability of the Old Testament* (2003), montras ke la Eksodo-rakonto perfekte kongruas kun la kulturaj, lingvaj kaj historiaj realoj de la 2-a jarcento a.K.-a Egipto — detaloj kiujn posta falsisto ne povus koni.

肯尼斯·乞陳 (Kenneth A. Kitchen, 1932–2025)，傑出的英國埃及學家，在其巨著《舊約的可靠性》(2003) 中表明，出埃及記事與公元前第二千年埃及的文化、語言及歷史實況完全吻合——這些細節是後來的偽造者不可能知道的。

James K. Hoffmeier (Egiptologisto, Trinity Evangelical Divinity School), en *Israel in Egypt* (1997) kaj *Ancient Israel in Sinai* (2005), donas ampleksajn pruvojn por la aŭtentikeco de la Eksodo-tradicio, inkluzive de toponimoj, egiptaj terminoj kaj kulturaj detaloj en la biblia teksto.

霍夫邁爾 (James K. Hoffmeier，埃及學家，三一福音神學院)，在《以色列在埃及》(1997) 及《古代以色列在西奈》(2005) 中，為出埃及傳統的真實性提供了大量證據，包括聖經文本中的地名、埃及術語和文化細節。

D. Biblia Fontoj pri la Eksodo 聖經資源論出埃及

La Biblio mem atestas pri la realeco de la Eksodo plurloke. Ekzemple:

聖經本身在多處見證出埃及的真實性。例如：

1 Reĝoj 6:1 (列王紀上 **6:1):**

Hebrea 希伯來文:

וַיְהִ֣י בִשְׁמוֹנִ֣ים שָׁנָ֣ה וְאַרְבַּ֣ע מֵא֣וֹת שָׁנָ֗ה לְצֵ֣את בְּנֵי־יִשְׂרָאֵ֣ל מֵאֶֽרֶץ מִצְרַ֔יִם

Transliterado / 轉寫*: wayəhî bišmônîm šānāh wəʾarbaʿ mēʾôṯ šānāh ləṣēʾṯ bənê-Yiśrāʾēl mēʾereṣ Miṣrayim*

Traduko / 翻譯*: „Kaj estis en la kvarcent-okdeka jaro post la eliro de la filoj de Israelo el la lando de Egipto …"* （「以色列人出埃及地後四百八十年……」）

Ĉi tiu preciza kronologia indiko montras ke la antikvaj aŭtoroj konsideris la Eksodon ne kiel miton, sed kiel konkret-datan historian eventon.

這項精確的年代指標表明，古代作者認為出埃及不是神話，而是有具體日期的歷史事件。

E. La Logika Malforteco de 李雅明 李雅明的邏輯弱點

La argumento de 李雅明 baziĝas sur la **argumentum e silentio** (argumento el la silento) — t.e., ĉar ni ne havas certan tipon de pruvo, la evento ne okazis. Sed ĉi tio estas logike malvalida, precipe kiam:

李雅明的論證建立在 **argumentum e silentio**（沉默論證）之上——即因為我們沒有某種類型的證據，事件就不曾發生。但這在邏輯上是無效的，尤其是當：

1. La antikvaj egiptoj preskaŭ neniam registris siajn malvenkojn (古埃及人幾乎從不記錄自己的失敗);
2. La Nila Delto estas malbona medio por konservado de arkeologiaj restaĵoj pro humideco (尼羅河三角洲因潮濕而不利於保存考古遺存);
3. Nomadoj lasas malmultajn spurojn (遊牧民留下的痕跡極少);
4. Ni efektive **havas** evidentaron, kiel montrite supre (我們事實上確實擁有證據，如上所述).

IV. Pliaj Eraroj de 李雅明

肆、李雅明的其他錯誤

A. "La Malnova Testamento Ŝanĝiĝis dum Kopiado"

「舊約聖經在抄寫過程中已發生變化」

La malkovro de la Morta Maro Ruloj (死海古卷, 1947) en Qumran pruvis la eksterordinaran precizecon de la manuskriptoj. La Jesaja-rulo (1QIsa[a]), datanta el ĉ. 125 a.K., montras ke la teksto estis kopiita kun mirinda fideleco dum pli ol mil jaroj.

1947年在庫姆蘭發現的死海古卷證明了手稿的非凡精確性。《以賽亞書》卷軸 (1QIsa[a]) 約寫於公元前125年，顯示經文在超過一千年間以驚人的忠實度被抄寫。

B. "Kristanismo Minacas Ĉinan Kulturon"

「基督教威脅中國傳統文化」

Ĉi tiu argumento estas ideologia, ne akademia. La kristanismo ne postulas la forĵeton de ĉiu kultura tradicio. La apostolo Paŭlo skribis (1 Korintanoj 9:22):

這是意識形態論點，而非學術論點。基督教並不要求摒棄一切文化傳統。使徒保羅寫道（哥林多前書 9:22）：

> **τοῖς πᾶσιν γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω.**
>
> *Transliterado / 轉寫: tois pasin gegona panta, hina pantōs tinas sōsō.*
>
> *Traduko / 翻譯: „Al ĉiuj mi fariĝis ĉio, por ke mi nepre savus kelkajn."* （「向什麼樣的人，我就作什麼樣的人。無論如何，總要救些人。」）

Peŝita 別西大譯本:

> ܘܗܘܝܬ ܟܠ ܠܟܠ ܐܢܫ ܕܠܟܠ ܐܢܫ ܐܚܐ
>
> *Transliterado / 轉寫: wahwīṯ kul ləḵul ʾnāš dləḵul ʾnāš ʾaḥē*

La kristanismo adaptiĝis al ĉiu kulturo tra la historio — ĉu greka, ĉu latina, ĉu siria, ĉu etiopia, ĉu ĉina. La plej frua siria kristanismo kaj la Tang-dinastiaj nestorianoj (景教) montras ke la kristana fido povas harmonie kunekzisti kun orientaj kulturoj.

基督教在歷史上適應了每一種文化——無論是希臘、拉丁、敘利亞、衣索比亞還是中國文化。最早期的敘利亞基督教和唐朝的景教表明，基督教信仰能夠與東方文化和諧共存。

V. La Fundamenta Metodologia Eraro de 李雅明

伍、李雅明根本性的方法論錯誤

La ĉefa problemo de 李雅明 estas ke li alproksimiĝas al la Biblio kun la iloj de fizikisto, ne de filologisto, arkeologisto aŭ teologo. Li legas modernajn tradukojn kaj juĝas la originalan tekston

laŭ la konotacioj de la traduko. Kiel la akademiulo Gert M. Knepper montris en sia esplora artikolo pri γύναι:

李雅明的根本問題在於他以物理學家的工具而非語文學家、考古學家或神學家的工具來研究聖經。他閱讀現代譯本，卻按照譯文的含義來判斷原文。正如學者 Gert M. Knepper 在其關於 γύναι 的研究論文中所展示的：

> "We must never make the fatal mistake of judging other languages by our own" (Eugene Nida, 1952).
>
> *Traduko / 翻譯: „Ni neniam devas fari la fatalan eraron juĝi aliajn lingvojn per la nia."* （「我們絕不可犯以自己的語言來判斷其他語言的致命錯誤。」）

李雅明 precize faris ĉi tiun "fatalan eraron." Li juĝis la antikvan aramean kaj grekan per moderna ĉina lingva sento, kaj el tio tiris malĝustajn konkludojn pri la moralo de Jesuo.

李雅明恰恰犯了這個「致命錯誤」。他以現代中文的語感來判斷古代亞蘭語和希臘語，並由此得出關於耶穌品德的錯誤結論。

VI. Fina Konkludo

陸、最終結論

La libroj de Profesoro 李雅明 reprezentas sinceran sed fundamente miskompetantan provon juĝi kristanismon. Liaj ĉefaj eraroj estas:

李雅明教授的著作代表了一次真誠但根本上缺乏能力的嘗試來評判基督教。他的主要錯誤是：

1. **Lingvistika nekompetenteco** (語言學無能): Li ne konas la antikvan grekan, la aramean, nek la hebrean, kaj bazas siajn juĝojn sur tradukaj konotacioj.

   他不通曉古希臘語、亞蘭語及希伯來語，而是將判斷建立在翻譯的含義之上。

2. **Selektiva prezentado de arkeologio** (選擇性呈現考古學): Li prezentas la mankon de pruvo kiel pruvon de manko, ignorante gravajn malkovrojn kiel la Merneptah-Stelon, la Brooklyn-Papiruson, la Soleb-inskripcion kaj la Amarna-Leterojn.

   他將缺乏證據呈現為證明不存在，卻忽略了麥倫普塔石碑、布魯克林紙莎草、索列布銘文和阿瑪爾納書信等重要發現。

3. **Ideologia antaŭjuĝo** (意識形態偏見): Lia deklara motivo — protekti la ĉinan kulturon kontraŭ kristanismo — malkaŝas ke lia "akademia esploro" havas antaŭdeciditan

konkludon.

他公開宣稱的動機——保護中國文化免受基督教影響——揭示了他的「學術研究」有著預設的結論。

La evangeliisto Johano skribas (Johano 20:31):

福音書作者約翰寫道（約翰福音 20:31）：

ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύ[σ]ητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Transliterado / 轉寫: tauta de gegraptai hina pisteu[s]ēte hoti Iēsous estin ho christos ho huios tou theou, kai hina pisteuontes zōēn echēte en tō onomati autou.

Traduko / 翻譯: „Sed ĉi tiuj aferoj estas skribitaj por ke vi kredu ke Jesuo estas la Kristo, la Filo de Dio, kaj por ke kredante vi havu vivon en lia nomo." （「但記這些事要叫你們信耶穌是基督，是上帝的兒子，並且叫你們信了他，就可以因他的名得生命。」）

Peŝita 別西大譯本:

ܗܳܠܶܝܢ ܕܶܝܢ ܐܶܬ݂ܟ݁ܬ݂ܶܒ݂ ܕ݁ܬ݂ܗܰܝܡܢܽܘܢ ܕ݁ܝܶܫܽܘܥ ܗܽܘ ܡܫܺܝܚܳܐ ܒ݁ܪܶܗ ܕ݁ܐܰܠܳܗܳܐ ܘܕ݂ܟ݂ܰܕ݂ ܡܗܰܝܡܢܺܝܢ ܐܢ݈ܬ݁ܽܘܢ
ܢܶܗܘܽܘܢ ܠܟ݂ܽܘܢ ܚܰܝܶܐ ܕ݁ܰܠܥܳܠܰܡ ܒ݁ܫܡܶܗ

Transliterado / 轉寫: hālēn dēn ʾeṯkəṯeḇ daṯhaymənûn dYešûʿ hû Mšîḥā brēh daʾAlāhā wadḵaḏ mhaymənîn ʾantûn nehwûn ləḵûn ḥayyē daləʿālam bašmēh

La Biblio ne timas ekzamenon. Ĝi invitas prudentajn esploristojn veni kaj rigardi la pruvaron — sed per la ĝustaj iloj: lingvistiko, arkeologio, historiografia, kaj sincera humileco antaŭ la originala teksto.

聖經不懼怕審視。它邀請審慎的研究者前來查看證據——但必須使用正確的工具：語言學、考古學、歷史編纂學，以及面對原文的真誠謙卑。

Soli Deo Gloria 惟獨榮耀歸於上帝

Bibliografio / 參考文獻

- Bauer, W., Danker, F. W., Arndt, W. F., & Gingrich, F. W. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* (BDAG). 3rd ed. Chicago: University of Chicago Press, 2000.
- Bentorah, Chaim. "Aramaic Word Study: Woman." *chaimbentorah.com*, 2022.
- Dickey, Eleanor. *Greek Forms of Address from Herodotus to Lucian*. Oxford: Clarendon Press, 1996.
- Hoffmeier, James K. *Israel in Egypt: The Evidence for the Authenticity of the Exodus Tradition*. Oxford University Press, 1997.
- Kennedy, Titus. "Is the Exodus a Myth?" *The Gospel Coalition / Biola University*, 2024–2025.
- Kitchen, Kenneth A. *On the Reliability of the Old Testament*. Grand Rapids: Eerdmans, 2003.
- Knepper, Gert M. "Nida's Γύναι: Eugene Nida's Views on the Use of Γύναι in John 2.4." *The Bible Translator* 66.2 (2015): 159–169.
- Liddell, H. G., Scott, R., & Jones, H. S. *A Greek-English Lexicon* (LSJ). 9th ed. Oxford, 1996.
- Mowczko, Marg. "Jesus Called Her 'Woman.'" *margmowczko.com*, 2022.
- Peshitta Text: *Dukhrana Biblical Research*, dukhrana.com.
- 李雅明。《我看基督教：一個知識份子的省思》。臺北：桂冠出版，2006。
- 李雅明。《出埃及：歷史還是神話？》。臺北：五南出版，2010。